

Гарбар Г. А.,

доктор філософських наук,
професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін ВП «Миколаївська філія
КНУКіМ»,
м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО ПРОСТОРУ НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОЇ САДИБНОЇ КУЛЬТУРИ

У сучасних умовах в Україні особливо гостро постає проблема збереження вітчизняного культурного та історичного спадку. Серед таких пам'яток важливе місце посідають старовинні садиби, здебільшого зруйновані або майже знищені. Останнім часом у свідомості українців сформувався стійкий інтерес до нашого минулого, до реалій побуту наших предків, до своєї історії «дворянських гнізд». Вивчаючи маєтковий світ минулого, ми глибше занурюємось у наш сьогоднішній духовний світ, краще розуміємо процес формування національного менталітету. Феномен української панської садиби як форми господарсько-економічного та соціокультурного облаштування певної території привертає увагу багатьох сучасних дослідників. Саме сьогодні історики, культурологи, мистецтвознавці досліджують питання про дворянство, садибні пам'ятки, садибні комплекси, їх архітектурно-парковий простір – теми, які є предметним уособленням минулого, місцями історичної пам'яті.

З останніх публікацій найбільш цікавими є праці таких авторів, як І. Родічкін [5], А. Антонов, які присвячені садибній спадщині України. У дослідженнях К. Дмитрієвої [3] і О. Купцової відображається садибна культура в літературі та мистецтві. В. Вечерський [2] та В. Русавська у своїх працях розкривають особливості художнього світу української садиби в ХІХ столітті. Завдяки працям Г. Лукомського слово «садиба» увійшло як наукове поняття [4, с. 177]. Окремою проблемою, що вкрай рідко стає предметом уваги фахівців, котрі цікавляться культурою панської заміської садиби є проблема необхідності використання старовинних садиб, як об'єктів туризму.

Мета статті – розглянути формування та розвиток туристичного простору на основі садибної культури.

Поняття «садибна культура» є багатовимірним. Основна його риса – синтетичність, адже з'єднує широке коло проблем навколишнього світу.

Садибна культура, як основа культурного самовизначення української еліти через поєднання соціального, генеалогічного, культурного, регіонального досвіду репрезентувала особливості садибного способу життя, забезпечувала зв'язок духовних і побутових традицій сім'ї, а відтак і спадкоємність між поколіннями. Особливу роль відігравали садиби – родові маєтки найвідоміших дворянських родин, або заможних і відомих людей. Серед власників садиб немало було освічених людей, які колекціонували антикваріат, вивчали

вітчизняну історію і культуру, були меценатами. Їх садиби з величними колекціями картин, з обов'язковим книжним зібранням і значними фамільними архівами були справжніми осередками художньо-мистецького життя і являлись часткою вітчизняної спадщини.

Сучасні вітчизняні та іноземні туристи проявляють зацікавленість історичними і архітектурними наслідками. У зв'язку з цим садиби стали розглядатися у якості туристичних ресурсів, адже вони характеризуються аттрактивністю, ємкістю, тематичною направленістю, а звідси мають активний вплив на туристичні потоки і географію їх розподілу. Отже, на основі садибної культури можливо формування нового туристичного простору (так званої дестинації).

Якщо розглядати туристичну дестинацію як культурну константу, то вона формує культуру сучасного соціуму, надаючи комплекс значних матеріальних можливостей для відпочинку та туризму, а також розвиваючи систему цінностей людей на основі об'єктів історичної і природної спадщини. На думку французького вченого П'єра Бурд'юо дестинація представляє один з типів соціального простору, що формується на основі фізичного простору – місця призначеного для прийому туристів [1].

Уперше термін «дестинація» використав у 1979 році вчений Н. Лейпер для позначення «певної географічної території для мандрівників» [1]. Він визначив туристичну дестинацію найістотнішим компонентом системи туризму, що одночасно формує й задовольняє туристичний попит.

Сьогодні в Україні дестинації тільки починають формуватися. Це пов'язано з трансформаційними процесами в економіці країни та її повільною інтеграцією до світового економічного простору. Велика кількість регіонів України володіють такими унікальними ресурсами як садибні та палацо-паркові комплекси. Під час розвитку туристичної інфраструктури, на базі цих комплексів важливо не порушувати історичний вид об'єктів. Кожен новий створюваний туристичний об'єкт повинен відповідати національним особливостям і традиціям й одночасно мати свій неповторний образ.

В Україні є показові садиби з палацо-парковими комплексами, які користуються попитом у туристів, у тому числі і іноземних – Качанівка Тарновських, Сокиринці Галаганів, Обухівка Капністів, Тульчин Потоцьких, Яготин Розумовських, Батурин Кочубеїв. Їх не так багато – декілька десятків. Значна кількість пам'яток руйнується від неблаганного часу, природної стихії, багато з них перебувають у катастрофічному стані, оскільки на їх охорону і реставрацію не виділяються кошти.

Для того щоб розробляти нові туристичні маршрути треба залучати ресурси інвесторів, частково надавати в оренду підприємцям, створювати благодійницькі фонди, передавати в муніципальну власність.

Проблеми пов'язані не стільки з відновленням садиби, як культурного центру, скільки з створенням на її підґрунті туристичної інфраструктури.

Для формування і розвитку дестинації на основі садибної культури Черкаська, Чернігівська, Харківська, Сумська, Полтавська та інші області мають великі перспективи. Наявність унікальних садиб з палацо-парковими комплексами, високорозвинена транспортна система, інформаційна і комунікаційна системи дають можливість внеску інвестицій для розвитку туристичного бізнесу вище названих областей.

Серед широкого кола об'єктів, садибної культури, особливе місце займає Чернігівська область зі своїм багатим культурним потенціалом, оскільки є однією з красивіших та мальовничих областей України.

На її території збереглась садибна культура XVII – XIXст. на базі якої можливо сформувати туристичну дестинацію і залучити потоки туристів, що може зробити додатковий внесок в розвиток даної області. Цей розвиток може бути реалізований завдяки таким об'єктам як: садиба Качанівка, маєток Тарновських, садиба Галаганів у Сокиринцях, садиба Кочубеїв у Батурино, садиба Скоропадських у Тростянцях.

Качанівка сьогодні – чи не єдиний на всій території України палацово-парковий комплекс, який з часом практично не змінився. Зберігся величний палац, господарські та садові будівлі, церква, різноманітні підсобні приміщення, парк, що прилягає до лісу, кілька озер. Саме так первозданна атмосфера дає можливість відчутти відвідувачам цього комплексу подих історії. У XIX столітті садиба була серцем мистецтва і культури.

Перші відомості про садибу датуються ще 1742 роком. У період з 1824 до 1898 роки садибою в Качанівці правив рід Тарновських. Саме тоді Качанівка розквітала й удосконалювалася. Садиба досягала піку своєї популярності і слави, її визнали культурно-мистецьким центром, що привертав сюди інтелігенцію з усієї України. Тут панувала незвичайна загадкова атмосфера, завдяки якій багато творчих особистостей починали свої творіння саме в цих стінах. Незаймана природна краса українських територій манила і манить до сьогоднішнього дня, адже з тих славних років практично нічого не змінилось – ні в архітектурі, ні в плануванні, ні в розміщенні. 200 років маєток у Качанівці був одним з найбільших центрів культури і садово-паркового мистецтва в Україні. Господарі садиби зберігали у палаці першокласні колекції творів мистецтва, серед яких були твори всесвітньовідомих майстрів. Відома Качанівка була й великою колекцією української старовини, зібраної В. В. Тарновським (молодшим). Завдяки йому було збережено декілька сотень експонатів, пов'язаних з Т. Шевченко. З початку 19 століття Качанівка стала місцем паломництва людей мистецтва й науки. Серед найбільш іменитих гостей Качанівки: М. Гоголь, М. Глінка, Т. Шевченко, М. Костомаров, І. Репін, Д. Яворницький, П. Куліш і багато інших славетних діячів.

Садибу Качанівка можна розглядати, як один з самих привабливих для туристів об'єкт.

У мальовничому селищі Сокиринці на Чернігівщині знаходиться ще одна перлина садибної культури – це прекрасна садиба давнього українського роду

Галаганів. Родове гніздо відомого козацько-старшинського роду Галаганів збереглося до нашого часу у чудовому стані і є найбільш характерним приладом палацово-маєткової архітектури Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX століття. Палац у Сокиринцях був зведений у 1823-1829 роках за наказом прилуцького полковника Павла Григоровича Галагана. Його постать привертала увагу ще за життя своєю діяльністю, добрими справами. На рахунок Галагана численні народні школи, прогімназія й гімназія у Прилуках, училище в Ічні. У Григорія Галагана бували Пантелеймон Куліш і Михайло Костомаров, його добре знав і поважав Тарас Шевченко. Молодий Галаган викупив із кріпацької неволі знаменитого кобзаря Остапа Вересая, допомагав йому матеріально і морально. У палаці Григорія Галагана зберігалась надзвичайно цінна й цікава колекція, яку поповнювали кілька поколінь цього роду, – зібрання українських килимів, плахт, порцеляни й кристалу, коштовної козацької зброї, старовинних меблів із дорогоцінних порід дерев, картинна галерея творів відомих художників України, Росії, Західної Європи.

Пишно вбраний і художньо оформлений комплекс був одним з найбагатших та найкрасивіших маєтків свого часу.

Не менш цікавою в архітектурному та мистецькому аспекті є інша садиба, яка була закладена ще в XVII столітті у м. Батурин, видатним діячем В. Кочубеем. На базі природної діброви В. Кочубей створив ландшафтний парк з мальовничим ставком. У кінці XVII століття на території садиби була побудована церква Введення Богородиці. У власності В. Кочубея маєток перебував до 1917 року. На кошти Кочубея був заснований аматорський народний театр. У 1908 році останній власник маєтку М. Кочубей відкрив чотирикласну земську школу, де навчались біля 80 селянських дітей.

На сьогодні в Батурині збереженні: пам'ятка архітектури XVII-XIX століття – Будинок Генерального суду (будинок В. Кочубея), пам'ятка содово-паркового мистецтва XVII ст. – парк «Кочубеївський», пам'ятка археології садиба «Кочубея».

Отже, необхідність ефективного використання садибного спадку визначається його історико-культурною, територіальною, соціальною та економічною цінністю, у якості ресурсу для розвитку регіонального туризму. Садибна культура виступає як фактор соціокультурного і туристичного розвитку регіону і забезпечує розвиток дестинації саме на базі використання цього специфічного ресурсу.

Збереження і використання історичних садибних об'єктів потребує винайдення нових управлінських підходів, рішень і технологій. Розвиваючи садибні комплекси як туристичні центри, деякі області будуть мати змогу стати більш конкурентноспроможними на ринку туристичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики: Пер. с фр. – М.: Институт экспериментальной социологии, 2005. – 576с.
2. Вечерський В. Глухів / В. Вечерський, В. Белашов. - К.: Абрис, 2003. – 166 с.
3. Дмитриева Е. Е. Жизнь усадебного мифа: утраченный и обретенный рай / Е. Дмитриева, О. Купцова. – М.: OGI, 2003. – 528 с.
4. Лукомський Г. К. З української художньої спадщини / Г. К. Лукомський. - К.: Укр. пропілеї, 2004.-712 с.
5. Родічкін І. Старовинні садиби / І. Родічкін, О. Родічкіна // Розвиток туризму в Україні: проблеми і перспективи: 36. наук. ст. - К.: Слов'ян, діалог, 1995. – С. 179-196.

Гашенко К. І.,
викладач кафедри хореографії
ВП «Миколаївська філія КНУКіМ»,
м. Миколаїв

КЛАСИЧНИЙ ТАНЕЦЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

У даній темі розкривається особливе виховання дітей «нового» покоління ХХІ століття та їх відношення до навколишнього світу. Внесок батьків у фізичний та естетичний розвиток дітей. Наведені приклади як виховного впливу мистецтва хореографії.

Один з негативних факторів нинішнього покоління – відсутність достатніх фізичних навантажень. Навіть залишаючи комп'ютери і виходячи на вулицю, діти рідко грають в енерговитратні ігри, а в більшості випадків захоплені тими ж телефонами або планшетами. Звідси зростання кількості дітей з поганим зором і проблемами з хребтом. Дитина ХХІ століття слабо розвинена фізично і схильна до великої кількості захворювань.

Нещодавно на педагогічній раді обговорювали, що у сучасних малюків також абсолютно відсутнє почуття ритму. Це справжній феномен ХХІ століття, коли дитина росте в атмосфері звукового сміття, практично ніколи не залишаючись в тиші. У результаті вона не в змозі рухатися в такт, а класичну музику їй дуже важко сприймати.

Також ми бачимо, що на фоні добробуту та достатку росте втрачене покоління. Виховуючи сучасних дітей, ми стикаємося з проблемами як: комп'ютерна залежність, поневолююча свідомість дітей та підлітків, агресія та неприязнь до навколишніх, наркоманія, алкоголізм — усе це змушує людей замислитись.

Багато з нас з тривогою розмірковують над тим, що дорослі недостатньо роблять для того, щоб підводити дітей до самостійного складного внутрішнього